

Bijlage 2 Groslijst ideeën/voorstellen voor mogelijke PAGW-projecten

Tabel 1 is een samenvatting van een document van de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Staatsbosbeheer waarin de lijst van maatregelen uit de Verkenning grote wateren uit 2017¹ is bekeken met oog op opname in de 3^e of een latere tranche van de PAGW. Tabel 2 is een opsomming van mogelijke voorstellen vanuit de regio, voor zover bekend. Beide tabellen zijn een momentopname eind 2021. De kolom 'toelichting' geeft beknopt informatie over de maatregelen en de mogelijke opname in een 3^e of latere tranche c.q. voorstellen uit de regio zoals deze eind 2021 bekend waren. Voor projecten die al in de eerste en/of tweede tranche van de PAGW zijn geselecteerd, wordt verwezen naar de website van de PAGW (www.paqw.nl).

Tabel 1 stand van zaken maatregelen uit de Verkenning grote wateren en opties voor de 3^e tranche PAGW

Gebied ²	Projectnaam / projectaanduiding	corresponderende maatregel verkenning 2017	tranche	status	Toelichting
ZWD	Getij Grevelingen	1	1	in voorbereiding	Zie https://www.paqw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Zandsuppletie Roggeplaat, onderdeel aanpak zandhonger Oosterschelde	2	nvt	afgerond	Zie https://www.paqw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Zandsuppletie Galgeplaat	3	2	in voorbereiding	Zie https://www.paqw.nl/waar-we-werken/kaart
ZWD	Volgende zandsuppletie conform aanpak zandhonger Oosterschelde	4	mogelijk 3 ^e	-	Naar verwachting is begin / medio jaren '30 weer een zandsuppletie nodig. Omvang en tijdstip zijn afhankelijk van de omvang van de nog uit te voeren suppletie op de Galgeplaat en de daadwerkelijke achteruitgang van het areaal intergetijdengebied.
ZWD	Pilot sedimentbeheer monding Westerschelde	5	2	in voorbereiding	Zie: https://iplo.nl/publish/pages/163176/180318-02_4_informatieblad_sedimentbeheer_westerschelde.pdf
ZWD	Pilots voor de uitwerking lange termijn perspectief natuur Westerschelde	6	mogelijk 3 ^e	-	Bij de voorbereiding 2e tranche (in 2019) is afgesproken om het voorstel voor een lange termijn perspectief natuur (door VNSC stakeholders in de Schelderaad) af te wachten voordat maatregelen in het kader van de PAGW worden uitgewerkt. Naar verwachting is in 2023 voldoende duidelijkheid over het lange termijn perspectief natuur en kunnen regio en rijk afspraken maken over de verkenning van maatregelen en pilots als onderdeel van een 3 ^e en/of 4 ^e tranche PAGW.
ZWD	Opschalen herstel estuariene dynamiek Westerschelde	7	nvt	-	Opschaling is pas opportuun na monitoring en evaluatie van de pilots (maatregel 5 en 6)
ZWD	Zoetwater maatregelen Zeeuwse eilanden.	8	nvt	-	Actuele afspraken over maatregelen zoet water zijn opgenomen in Deltaprogramma Zoet Water 2022-2027, toekomstige maatregelen worden regionaal voorbereid voor besluitvorming in Bestuurlijk Platform Zoet Water (landelijk) en gefinancierd uit het budget voor het Deltaprogramma Zoetwater. Daarmee vervalt agendering van deze maatregelen bij PAGW voor de 3e en volgende tranches.
ZWD	Herstel getij Volkerak Zoommeer	9	nvt	-	Naar aanleiding van de motie Stoffer, 27625, nr. 521) hebben de ministers van IenW en LNV besloten geen initiatief te nemen voor een herinstructie van het getij met zout water in het Volkerak-Zoommeer.
ZWD	Vervolg op het lerend implementeren van het Kierbesluit	10	mogelijk 3 ^e	-	Wel of geen vervolg op het Kierbesluit is o.a. afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie van dat besluit. De monitoring daarvoor loopt nu. Een toekomstig vervolg moet worden gedefinieerd in termen van doel, scope, planning en budget. Ergo, er zal eerst een gebiedsproces en preverkenning moeten worden afgerond om het project te kunnen concretiseren en een MIRT-startbesluit voor te bereiden.
IJMG	Friese IJsselmeerkust fase 1	12	2	in voorbereiding	Zie https://www.paqw.nl/waar-we-werken/kaart

¹ Zie <https://www.paqw.nl/publicaties/kamerstukken/2017/11/11/conclusies-verkenning-grote-wateren>

² **Gebieden:** ZWD: Zuidwestelijke Delta; IJMG: IJsselmeergebied; WZ/ED: Waddenzee / Eems-Dollard; RG: Rivierengebied

IJMG	Friese IJsselmeerkust fase 2	12	mogelijk 3 ^e	-	Friese IJsselmeerkust fase 2 gaat door op een aanpak (aanleg leefgebied, verbeteren vismigratie en achteroevers) die zich in praktijk al heeft bewezen.
IJMG	Wieringerhoek fase 1,	14	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Marker Wadden verlengde eerste fase (E-eilanden)	15	2	in uitvoering	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Oostvaardersoevers fase 1,	17	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Noord Hollandse Markermeer kust	18	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
IJMG	Verduurzaming visserij IJsselmeergebied	20	2	afgerond	Financiële bijdrage vanuit PAGW-budget in het Deltafonds aan het Actieplan Verduurzaming IJsselmeervisserij dat in 2019 door minister Schouten van het ministerie van LNV – mede namens de provincies en Rijkswaterstaat – aan de Tweede Kamer is aangeboden.
IJMG	Onderwaterlandschap langs Noordoostpolder met (drijvende) zonnevelden	13	Nvt	-	De aanleg van onderwaterlandschap lijkt technisch maakbaar, maar rijk, regio en maatschappelijke organisaties hebben het project nog niet gedefinieerd (doelen, scope, planning, enz.). Ergo, er zal eerst een gebiedsproces en preverkenning moeten worden afgerond om het project te kunnen concretiseren en een MIRT-startbesluit voor te bereiden. Gelet op de huidige wet- en regelgeving zijn grootschalige (drijvende) zonnevelden niet vergunbaar.
IJMG	Wieringerhoek fase 2	14	mogelijk 3 ^e	-	Oostvaardersoevers fase 1 is volgens planning tweede helft jaren twintig klaar. Omdat ministeries de opgeleverde projecten eerst vijf jaar willen monitoren en evalueren en kan pas daarna worden besloten over een eventueel vervolg. Die fasering lijkt echter vooral ingegeven door financiële overwegingen. In fase 2 wordt immers (deels) een ander type maatregel gerealiseerd dan in fase 1 – en zou eerder al een besluit mogelijk zijn.
IJMG	Marker Wadden fase 2	15	mogelijk 3 ^e	-	Marker Wadden fase 2 gaat verder met een aanpak (aanleg leefgebied) die zich in praktijk al heeft bewezen (tussenevaluatie KIMA). De eindevaluatie s begin 2023 klaar.
IJMG	Archipel in het IJsselmeer ten noorden van de Houtribdijk	16	Nvt	-	Mogelijk zeer relevant voor natuur en waterkwaliteit, maar de scope (hoeveel van welk type ecotoop) is nog niet duidelijk. Die scope wordt mede bepaald door de resultaten van voorgaande projecten zoals Marker Wadden en Wieringerhoek. Daarnaast is er de praktische overweging dat rijk, regio en maatschappelijke organisaties het project nog niet gedefinieerd hebben in een preverkenning.
IJMG	Oostvaardersoevers fase 2	17	mogelijk 3 ^e	-	Oostvaardersoevers fase 1 is volgens planning tweede helft jaren twintig klaar. Omdat ministeries de opgeleverde projecten eerst vijf jaar willen monitoren en evalueren en kan pas daarna worden besloten over een eventueel vervolg. Die fasering lijkt echter vooral ingegeven door financiële overwegingen. In fase 2 wordt immers (deels) een ander type maatregel gerealiseerd dan in fase 1 – en zou eerder al een besluit mogelijk zijn.
WZ/ED	Ondersteunend werk voor beheerautoriteit Waddenzee	26	1	in uitvoering	De beheerautoriteit heeft naar verwachting eind 2021 een 'Integraal beheerplan Waddenzee' gereed.
WZ/ED	Transitie naar duurzame visserij	28	Nvt	-	De Waterwet bepaalt hoe en waarvoor het Deltafonds kan worden benut; waterveiligheid, waterkwantiteit en ecologische waterkwaliteit. Grootschalig verduurzamen van de visserij past daar niet in. Visserij in de Waddenzee, Zeeuwse delta en andere binnenwateren is onderwerp van het Nationaal waterprogramma 2022-2027. De visserij op de Noordzee is geen onderdeel van het NWP 2022-2027 (dat wordt Europees geregeld met het Gemeenschappelijk Visserij Beleid).
WZ/ED	Pilot buitendijkse slibsedimentatie	22	1	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Binnendijkse slibsedimentatie / Eemszijlen	21 a	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Lauwersmeer – Vierhuizergat	27	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
WZ/ED	Koehool – Lauwersmeer.	27	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart

WZ/ED	Onderzoek herstel onderwaternatuur in de Waddenzee	27	2	in uitvoering	
WZ/ED	Onderzoek kansen herstel grootschalige verbindingen Waddenzee - achterland	29	2	in uitvoering	
WZ/ED	Opschalen binnendijkse slibsedimentatie Eems Dollard, andere locaties dan Grootte polder	21 b	nvt	-	Opschalen binnendijkse sedimentatie is feitelijk een opschaling van het project Eemzijen (voorheen binnendijkse slibsedimentatie Grootte polder, 24) waarvoor de startbeslissing inmiddels is genomen.
WZ/ED	Opschalen Pilot buitendijkse slibsedimentatie Eems Dollard	22b	mogelijk 3 ^e	-	Pilot buitendijkse slibsedimentatie is in voorbereiding; het voorkeursalternatief is vastgesteld. Afhankelijk van het moment van oplevering en afronding van monitoring en evaluatie is opschaling in de 3 ^e of de 4 ^e tranche opportuun.
WZ/ED	Opschalen kleirijperij, onttrekken slib en nuttig gebruik	23	nvt	-	De bestaande kleirijperij is een bijzonder soort binnendijkse slibsedimentatie. Sediment krijgt na 'rijping' nuttig gebruik bij dijkversterking, bodemverbetering en productie van bouwblokken. Hamvraag is daarmee of een sluitende business case mogelijk is en hoe duurzaam het structureel slepen met grote hoeveelheden sediment is? Deze twee factoren bepalen het draagvlak voor de kleirijperij.
WZ/ED	Transitie duurzame bereikbaarheid Waddeneilanden	29	nvt	-	Transitie duurzame bereikbaarheid is niet financierbaar uit het Deltafonds-artikel 'ecologische waterkwaliteit' waaruit inrichtingswerken voor PAGW worden gefinancierd.
RG	Opschalen langsdammen	30	mogelijk 3 ^e	-	'Langdammen' is geen project maar een type maatregel waarvoor mogelijk verschillende projecten (in IRM en PAGW) kunnen worden toegepast.
RG	Gelderse Poort (voorheen 'Vergroten laag-dynamisch riviermilieu' en 'Structurele bestrijding erosie zomerbed en verdroging winterbed)	31 en 32	2	in uitvoering (preverkenning)	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
	Gelderse Poort (IRM Pilot)	31 en 32	mogelijk 3 ^e	-	Vervolg in 3 ^e of latere tranche is afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming inzake de preverkenning en de besluitvorming eind 2022 over het geheel of gedeeltelijk toekennen van het rijksbudget voor de 3 ^e tranche aan specifieke projecten.
RG	IJssel-Vechtdelta (voorheen 'poort naar de rivier')	-	2	In uitvoering (preverkenning)	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
RG	IJssel-Vechtdelta fase1 en 2	11a / 11b	mogelijk 3 ^e	-	Vervolg in 3 ^e of latere tranche is afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming inzake de preverkenning en de besluitvorming eind 2022 over het geheel of gedeeltelijk toekennen van het rijksbudget voor de 3 ^e tranche aan specifieke projecten.
RG	Paddenpol (Vergroten laag-dynamisch riviermilieu, meekoppelen rivierverruiming / HWBP)	32	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart
RG	Meanderende Maas (Vergroten laag-dynamisch riviermilieu, meekoppelen rivierverruiming / HWBP)	32	2	in voorbereiding	Zie https://www.pagw.nl/waar-we-werken/kaart

Tabel 2 Voorstellen voor mogelijke toekomstige PAGW-projecten – regio

Gebied ³	Projectnaam / projectaanduiding	toelichting
ZWD	Volkerak Zoommeer	Het kabinet kiest vooralsnog voor behoud van een stagnant zoet Volkerak-Zoommeer. Ook die situatie kent een opgave voor natuur en waterkwaliteit. Binnenkort start de regio een gebiedsproces om die opgave te delen en mogelijke oplossingsrichtingen in kaart te brengen. Maatregelen ter behoud van de natuur en waterkwaliteit van een stagnant zoet Volkerak-Zoommeer horen primair thuis in het reguliere natuur- en waterbeheer (KRW-maatregelen, Natura2000-beheerplanmaatregelen en regulier onderhoud- en beheer door RWS). Eventuele grootschalige inrichtingen zouden mogelijk in aanmerking kunnen komen voor PAGW.
IJMG	Gastvrije Randmeren	Voorstel van vier provincies en zestien gemeenten voor de gecombineerde aanleg van enerzijds ondiepwater / onderwaterlandschap in het Gooimeer en Eemdelta en anderzijds de verdieping van de vaarroutes voor recreatievaart. Regio raamt de rijksbijdrage op 75 mln.
IJMG	Dijkversterking en kustontwikkeling Noordelijk Flevoland	Waterschap Zuiderzeeland wil de dijk tussen Lelystad en het Ketelmeer versterken en kijkt daarbij naar de mogelijkheid van eilanden en ondiepwater voor de kust van Flevoland. [Mogelijk is dit ook een geschikte locatie voor de opschaling van de klimaatbuffer voor drinkwater (Wieringerhoek). Dit betekent mogelijk versnelling / andere uitwerking van maatregel 11 en 16.]
WZ/ED	Opschalen kleirijperij / binnendijkse slibsedimentatie.	Provincie Groningen en waterschap Noorderzijlvest willen verder met de brede groene dijk. Daarvoor is veel klei nodig die met kleirijping in binnendijkse slibsedimentatie uit het water van de Eems Dollard kan worden gewonnen. Meer kwelderlandschap is de winst voor natuur.
WZ/ED	Versterking Waddendijk Schiermonnikoog	Binnen de maatregel 'verzachten van de randen van het wad' passen inrichtingswerken voor vispassage, kwelderontwikkeling en herstel onderwaterlandschap; die kunnen mogelijk worden gekoppeld aan de dijkversterking Schiermonnikoog.
RG	Vierwaarden	Betreft de Maasoever bij Venlo-Velden, Grubbenvorst, Lottum en Hertogbroek - Arcen. Hier liggen kansen voor ontwikkeling van natuur, verbetering van de hoogwaterbescherming en verbetering van het functioneren van de rivier (waterstandsverlaging en behoud rivierbed). Vierwaarden is een initiatief van gemeenten Horst aan de Maas en Venlo, Provincie Limburg, Waterschap Limburg (penvoerder) en het Rijk.
RG	Dijkversterking Thorn Wessum (hotspot Grensmaas)	De provincie Limburg ziet naast de dijkversterking en een waterbergingsgebied ook kansen voor gebiedsontwikkeling waaronder verbetering natuur en waterkwaliteit met koppeling beken binnen- en buitendijks.
RG	Middenwaal / Sint Andries	Provincie Gelderland bepleit een combinatie van maatregelen voor meer waterveiligheid en gebiedsontwikkeling inclusief natuurdoelen. Onder andere door een verbinding tussen Waal en Maas bij Sint Andries. Ook spelen langs de Middenwaal meerdere initiatieven van ontgronders. Ook hier ziet de provincie kansen voor gebiedsontwikkeling inclusief natuurdoelen.
RG	Havikerwaard-Fraterwaard-Olburgerwaard en Hoenwaard (hotspot Gelderse Poort)	Provincie Gelderland ziet hier mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling op de langere termijn en het oplossen van korte termijn opgaven voor Natura 2000 waaronder oibosontwikkeling. Deze gebieden zijn mogelijk ook interessant voor IRM.

³ **Gebieden:** ZWD: Zuidwestelijke Delta; IJMG: IJsselmeergebied; WZ/ED: Waddenzee / Eems-Dollard; RG: Rivierengebied